

Sindikata visokog obrazovanja i znanosti
AKADEMSKA SOLIDARNOST

www.akadsolid.hr

Mob.: 091 331 6881

e-mail: akad.solidarnost@gmail.com

Zagreb, 22. siječnja 2013.

Recept za katastrofu: proizvoljno određivanje pokazatelja znanstvene djelatnosti u Republici Hrvatskoj

Stanje

U preambuli najnovijeg prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (ZID-ZZDVO), od siječnja 2013. [1], stoji "da su međunarodno relevantne publikacije osnovni preduvjet i pokazatelj sustavnog znanstvenog rada, osim pojedinih polja humanističkih znanosti". U nedavnom odgovoru MZOS-a na apele "dekana, fakultetskih vijeća, drugih tijela i pojedinih znanstvenika iz humanističkog područja", od prosinca 2012. [2], stoji pak da je pri prikupljanju podataka o znanstvenoj djelatnosti "riječ isključivo o strukturiranom i sustavnom praćenju, a ne o vrednovanju znanstvene djelatnosti budući da su instrumenti za to regulirani posebnim zakonom i dani u nadležnost Agenciji za znanost i visoko obrazovanje te njezinim ekspertnim tijelima".

Nijedna od ovih dviju tvrdnji, pokazuje se ovih dana, nije istinita.

O tome svjedoče dva dokumenta. Jedan je "Obrazac za dostavu podataka u svrhu višegodišnjeg institucijskog financiranja (!) znanstvene djelatnosti - Područje: društvenih i humanističkih znanosti" [3], a drugi prijedlog "Ugovora o temeljenom namjenskom višegodišnjem institucijskom financiranju znanstvene djelatnosti u godinama 2013., 2014. i 2015.", ovih dana predstavljen hrvatskim znanstvenim ustanovama [4].

U članku 3, stavak 1 prijedloga Ugovora stoji da se "Visina financijske potpore u 2013. godini (prvoj godini provedbe ovog Ugovora)" određuje, između ostalog, prema "provedbi dogovorenih pokazatelja znanstvene djelatnosti u prethodnom petogodišnjem razdoblju (2008.- 2012.)". Stavak 3 istog članka 3 propisuje da se "Ulazni podaci iz stavka 1. ovog članka dostavljaju [...] na *Obrascu za dostavu podataka o znanstvenoj djelatnosti* koji čini prilog i sastavni dio ovog Ugovora."

Taj *Obrazac za dostavu podataka o znanstvenoj djelatnosti* bit će, po svemu sudeći (što se tiče društvenih i humanističkih znanosti) vrlo sličan spomenutom "Obrascu za dostavu podataka u svrhu višegodišnjeg institucijskog financiranja znanstvene djelatnosti - Područje: društvenih i humanističkih znanosti". Dakle, podaci iz rubrika ovakvog obrasca (a vidjet ćemo ubrzo kakvi su to podaci) uvjetovat će financiranje znanstvenog rada na znanstveno-istraživačkim ustanovama Republike Hrvatske.

Ako, prema prijedlogu Ugovora, "strukturirano i sustavno praćenje znanstvene djelatnosti" povlači za sobom "visinu financijske potpore" – to znači da se znanstvena djelatnost itekako *vrednuje*, i to temeljnim, svima jasnim, univerzalno prisutnim kriterijem: *količinom novca*. Narodski rečeno: koliko vrijedite – toliko ćete dobiti.

No, "Obrazac za dostavu podataka..." kakav je ovih dana MZOS dostavio znanstvenim organizacijama izrađen je po kriterijima koji su neprimjereni kako hrvatskim humanističkim i društvenim znanostima (kao znanostima tijesno vezanim za jedan mali narod i jedan mali jezik), tako i samoj *biti* humanističkih i društvenih znanosti – ukoliko tom biti smatramo kritičku refleksiju o društvu i kulturi. Štoviše, odabrani su kriteriji toliko neprimjereni da ih moramo smatrati simptomom ili *posvemašnje nezainteresiranosti* za bit i svrhu humanističkih i društvenih znanosti, ili elementom promišljene strategije *ograničavanja* te biti – suzbijanja one već spomenute *kritičke refleksije o društvu i kulturi* jednog naroda.

Analiza

Ukazat ćemo u nastavku na najdramatičnije neprimjerenosti *Obrasca*, da bismo na koncu ovog teksta iznijeli svoj prijedlog za reagiranje na ovakvo *vrednovanje pod krinkom praćenja* i na *financijsko dirigiranje hrvatskom znanošću*.

1.

Obrazac traži da se posebno iskazuje pet kategorija "znanstvene produktivnosti": 1. broj radova u časopisima obrađenim u bazi podataka *Web of Science*; 2. broj radova u časopisima obrađenim u bazi *Scopus*; 3. broj ostalih radova u kategorijama A1, A2 (tj. prema kategorizaciji važećeg Pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja Nacionalnog vijeća za znanost [5]); 4. broj knjiga; 5. citiranost (pri čemu se opet javljaju iste kategorije: "Web of Science" i "Scopus").

Knjige su dodatno kategorizirane u četiri skupine: 1. znanstvene knjige objavljene kod međunarodnih prestižnih nakladnika koje prelaze najmanje 100 stranica [riječ "prestižan" posebno je istaknuta, a navedeno je nekoliko nakladnika koji se smatraju uzorno prestižnima]; 2. znanstvene knjige koje donose rezultate istraživanja i spoznaja važnih za nacionalnu ili međunarodnu razinu – *uvjerljivo obrazloženje recenzenata* [istaknuo autor ovog teksta]; 3. znanstvene knjige objavljene na *međunarodnim* jezicima [istaknuo autor ovog teksta] kod stranih nakladnika [navedeno je koji se jezici smatraju "međunarodnima"]; 4. znanstvene knjige koje su preradba magisterija ili doktorata, uz 1/4 "kvalitativno sadržajnijeg sadržaja" od doktorata; za takve knjige, kaže fusnota 5 doslovno: "Recenzenti ne mogu biti mentori".

Što je ovdje neprimjerenost? Znanstveni aparthejd: radovi se dijele ne po svojoj intrinzičnoj vrijednosti ("sadržajnom sadržaju", rekli bi autori *Obrasca*), nego po *mjestu* na kojem su objavljeni. Naizgled, radovi zabilježeni u "bazama podataka" imaju prednost zato što nude

mogućnost lakše i brže kontrole, agregacije, dostupnosti. U pozadini je ovakva izdvajanja, međutim, prešutna pretpostavka da su časopisi "u bazama" *bolji* od onih koji u bazama nisu – jednako kao što su časopisi iz skupine A1 bolji, ergo vredniji, od onih iz skupine A2. Implicitno, ovakva hijerarhija vrijedi i za *radove* objavljene u časopisima: "bolji" će biti radovi objavljeni na "boljim" mjestima – a vrijednost mjesta određuje uključenost u bazu. Autori *Obrasca* smatraju, dakle, prosudbenu vrijednost "baza" neupitnom, jednako kao i vrijednost "citiranosti". Ne znamo, međutim, zašto je iz popisa "baza" isključen CROSB, jedina hrvatska znanstvena bibliografija.

Kategorizacija pak znanstvenih knjiga otkriva istu kolonijalnu podjelu na *strane*, *dakle vrednije* (pri čemu su i među stranima *vredniji* izdavači oni koji su ujedno i veći znanstveni biznis) i *one druge*. *Obrazac* ne otkriva gdje se može naći "uvjerljivo obrazloženje recenzenata" znanstvene knjige (recenzije su, naime, obično interni dokumenti) i koga ono treba uvjeriti, ali zato jasno uviđamo da autor *Obrasca* ne vjeruje u sposobnost mentora doktorskih disertacija da knjigu nastalu iz disertacije preporuče za objavljivanje. To je u najmanju ruku neobično, uzimajući u obzir da nadležna znanstvena tijela obično vjeruju u sposobnost mentora da vodi disertaciju do pozitivne ocjene i uspješne obrane (a ZID-ZZDVO čak tu mentorsku sposobnost čini predmetom posebnog vrednovanja).

2.

Prema uputama *Obrasca*, rubrike o znanstvenoj produktivnosti "popunjavaju knjižničari koji su prisustvovali radionicama održanim u MZOS". To znači, podsjećamo, da će knjižničari procjenjivati koji je međunarodni nakladnik prestižan (kako će se to provjeravati u skupnim kvantitativnim podacima?), da će oni procjenjivati je li obrazloženje recenzenata uz znanstvenu autorsku knjigu uvjerljivo (znači li to da će im biti dostupne interne recenzije?). To, također, znači da će podatke prikupljati oni za koje je manje vjerojatno da će se *buniti* zbog zadanih kriterija – dok oni čiji rad kriteriji mjere neće o svemu tome ništa posebno znati. Toliko o transparentnosti i čestitosti.

3.

Obrazac kvantificira znanstvenu proizvodnju za razdoblje od 2008. do 2012. U tom razdoblju, međutim, hrvatski humanistički i društveni znanstvenici nisu igrali po pravilima *Obrasca*, koji nije ni postojao. Hrvatski znanstveni rad određivale su dvije drugačije silnice: potrebe domaće znanstvene zajednice i širega društva u kojem znanstvenici djeluju, te *Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja* Nacionalnog vijeća za znanost, koji je svima poručivao kakve se publikacije u Hrvatskoj smatraju vrijednima i relevantnima.

Sada, odjednom, saznajemo da smo igrali po krivim pravilima – što znači da nas je Nacionalno vijeće za znanost, praktički, vodilo u krivom smjeru – no, ne dobivamo priliku da se popravimo, da *ubuduće* više ne griješimo. Po pravilima određenim 2013. mjerit će se razdoblje 2008.–2012., a to će razdoblje i ta pravila odrediti našu budućnost (usp. već spomenutu neobičnu formulaciju prijedloga Ugovora "provedba dogovorenih pokazatelja znanstvene djelatnosti u prethodnom petogodišnjem razdoblju (2008.- 2012.)").

4.

Obrazac ponderira svoje stavke. "Znanstvena produktivnost" ima "ponder 60%"; "Kompetitivni znanstveni projekti i mobilnost" imaju "ponder 25%"; "Popularizacija

znanosti" ponderirana je s 5%, a "Suradnja znanosti s gospodarskim subjektima" te državnim tijelima i civilnim sektorom, s 10%.

Ponderiranje je "postupak dodjeljivanja odgovarajuće važnosti pojedinim veličinama prilikom izračunavanja srednjih vrijednosti". – Tko je i po kojim kriterijima dodijelio važnost ovim komponentama znanstvene djelatnosti na području društvenih i humanističkih znanosti? Ne znamo. Možemo li, ako ne znamo kriterije ponderiranja, racionalno procijeniti njegovu vrijednost i utemeljenost? Ne možemo. Kakvim se smatra mišljenje onih kojima se ne omogućava racionalna procjena nekog znanstvenog instrumenta? Irelevantnim.

5.

Pa ipak, prva rečenica popratnog dopisa uz *Obrazac* kaže: "Svrha ovog obrasca je prikupljanje podataka za sustavno praćenje dogovorenih pokazatelja znanstvene djelatnosti u svrhu višegodišnjeg institucijskog financiranja znanstvene djelatnosti." S kim su pokazatelji dogovarani i dogovoreni? Svakako ne s cjelokupnom hrvatskom znanstvenom zajednicom. Pogotovo ne s članovima Sindikata visokog obrazovanja i znanosti "Akademska solidarnost". Jer ovaj se sindikat u ožujku 2012, u *Deklaraciji o znanosti i visokom obrazovanju* [6], četvrtom točkom svojih argumentiranih zahtjeva, izjasnio za sljedeće: "ukidanje vladavine pojednostavljenih kvantitativnih oblika evaluacije pojedinaca i institucija (rangiranja, bodovanja i dr.). Zahtijevamo redefiniciju kriterija kvalitete i razvoj mehanizama složene evaluacije znanstvenog i nastavnog rada u kojem će kvalitativno imati prednost nad kvantitativnim".

Zaključci

Kakve će biti posljedice ovakve znanstvene segregacije? Vrlo vjerojatno – *velik dio znanstvene proizvodnje hrvatskih humanističkih i društvenih znanosti bit će isključen iz "prikupljanja podataka"*. Dakle, velik dio onoga što su hrvatski humanistički i društveni znanstvenici učinili u razdoblju 2008.–2012. bit će *zanemaren*. Bit će – i to ne riječju, nego *djelom* – odbačen kao bezvrijedan škart.

S kojim se ciljem segregira i zanemaruje? – *Da bi se dva znanstvena područja dovela u podređen položaj*. U podređen položaj prvenstveno pri dijeljenju financijskog kolača, ali, implicitno, i što se relevantnosti u državi i društvu tiče.

Postupa li se tako na korist drugih znanstvenih područja? Vrlo vjerojatno – no znanstvenici drugih područja moraju imati na umu da se "diferencijacija" neće zaustaviti ovdje. Jer količina resursa je ograničena i biva ograničenija iz dana u dan, dok su zahtjevi koji se pred znanost postavljaju u preambuli ZID-ZZDVO naprosto *nerealni*: promiče se suradnja s industrijom bez spominjanja da je hrvatska industrija gotovo uništena; promiče se osnivanje tvrtki koje bi vodili znanstvenici, bez spominjanja da niti hrvatskim gospodarstvenicima od poziva trenutačno ne cvatu ruže. Ograničeni resursi i nerealni zahtjevi: u tome vidimo *recept za katastrofu*.

Akcija

Kako da članovi hrvatske znanstvene zajednice reaguju na "Obrazac za dostavu podataka u svrhu višegodišnjeg institucijskog financiranja znanstvene djelatnosti - Područje: društvenih i humanističkih znanosti" i sve što se iza njega krije?

Predlažemo sljedećih šest točaka djelovanja:

- 1. Odlučno odbiti** ovakvo nasumično, ishitreno, netransparentno i neobrazloženo kvantificiranje znanstvene djelatnosti, upozoravajući na ozbiljne posljedice po znanost kao javno dobro.
- 2.** O ovakvim kolonijalnim kriterijima vrednovanja znanosti povesti **javnu raspravu**, uz sudjelovanje kreatora politike MZOS-a koji su odgovorni za kriterije i "pondere" *Obrasca*; detaljno preispitati i obrazložiti zašto domaća znanstvena izdanja i nakladnici zavređuju, ili ne zavređuju, jednak tretman kao i "međunarodni"; detaljno preispitati i obrazložiti treba li kategorizirati i uvažavati *sve* oblike znanstvenog publiciranja.
- 3.** U javnoj raspravi jasno definirati "pravila igre" u znanstvenoj djelatnosti **za naredno, a ne za prošlo** razdoblje, uz trijeznu procjenu prednosti i mana bibliometrije i scijentometrije u svakom pojedinom području znanosti; osigurati da pravila igre konačno formuliraju znanstvenici koji *razumiju* humanističke i društvene tradicije hrvatske znanosti.
- 4.** Ukoliko akademska zajednica zaključi da je potrebna veća prisutnost humanističkih i društvenih znanstvenika na međunarodnoj znanstvenoj sceni, osigurati **fondove koji će takvu prisutnost podupirati**; jednako tako, ukoliko zajednica zaključi da je poželjna i potrebna javnost recenzija znanstvenih djela, osigurati **javnu dostupnost tih recenzija**.
- 5.** Kao znak dobre volje i otvorenosti za dijalog, umjesto traženih podataka o znanstvenoj djelatnosti dostaviti podatke **prema važećem Pravilniku o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja** Nacionalnog vijeća za znanost i prema podacima hrvatske bibliografske baze CROSBİ (Hrvatska znanstvena bibliografija).
- 6.** Iskazati nezadovoljstvo radom službe MZOS-a zadužene za prikupljanje podataka za višegodišnje institucionalno financiranje znanstvene djelatnosti; kao iskaz nezadovoljstva predlažemo individualna i skupna **protestna pisma** ministru znanosti, obrazovanja i sporta u Vladi RH, doc. dr. sc. Željku Jovanoviću, pri čemu će svako pismo obrazložiti *zašto* je sve ovakav način prikupljanja podataka neprimjeren.

Izvori

- [1] MZOS, "Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju", siječanj 2012.
- [2] MZOS, "Nije istina da diskriminiramo humanističke znanosti", 19. prosinca 2012.
<<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12108>>
- [3] MZOS, "Obrazac za dostavu podataka u svrhu višegodišnjeg institucionalnog financiranja znanstvene djelatnosti - Područje: društvenih i humanističkih znanosti", siječanj 2013.
<http://gss.srce.hr/pithos/rest/njovanovic@ffzg.hr/files/akadsolid/2012_12_24_Obr_Hum+i+drus.docx>
- [4] MZOS, "Ugovor o temeljenom namjenskom višegodišnjem institucionalnom financiranju znanstvene djelatnosti u godinama 2013., 2014. i 2015.", siječanj 2013.
<<http://gss.srce.hr/pithos/rest/njovanovic@ffzg.hr/files/akadsolid/vlada-ugovor-vifi.doc>>
- [5] Nacionalno vijeće za znanost, "Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja", ožujak 2011,
<http://hidra.srce.hr/arhiva/263/68713/narodne-novine.mn.hr/clanci/sluzbeni/2011_04_38_920.html>
- [6] Sindikat Akademska solidarnost, *Deklaracija o znanosti i visokom obrazovanju*, ožujak 2012.
<<https://sites.google.com/site/akadsolid/sindikato-uvod/deklaracija-o-znanosti-i-visokom-obrazovanju>>